

2. Дейнека А. Стан і перспективи розвитку мережі заповідних територій у Держлісгоспі Львівщини// Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 39-43.
3. Заповідники і національні природні парки України/ Андрієнко Т., Артеменко В., Біляк М. та ін. – К.: Вища шк, 1999. – 230 с.
4. Зінько Ю.В., Брусак В.П., Нестерук Ю.Й. Географічні підходи до формування природоохоронних територій Волино-Поділля (на прикладі Львівщини)// Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 1992, вип. 18. – С. 6-11.
5. Зінько Ю., Брусак В., Кравчук Я. Територіальна структура проектного міжнародного біосферного резервату "Розточчя"// Розточанський збір – 2000. – Львів: Меркатор, 2001. – С. 163-166.
6. Іванов Є.А. Еколого-ландшафтознавчий аналіз гірничопромислових територій (на прикладі Львівської області)// Рукопис ... дис. канд. геогр. наук. – Львів, 2001. – 376 с.
7. Панчишин В.Г. Особливості розвитку природно-заповідних об'єктів на Львівщині// Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 7-10.
8. Положення про заповідні території та об'єкти Львівської області. – Львів: Держ. упр. екоресурсів у Львівській обл., 1960-1999.
9. Пришко Л.А. Стан та перспективи розвитку природно-заповідного фонду Львівщини// Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 54-57.
10. Стойко С.М. Сучасний стан заповідної мережі на Львівщині та екологічні засади створення польсько-українського біосферного резервату на Розточчі// Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 59-65.
11. Стойко С., Мельник А., Шушняк В. та ін. Українська частина проектного польсько-українського біосферного резервату "Розточчя" та її репрезентативне ландшафтно-екологічне значення// Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 16-31.
12. Стойко С., Петрова Л. Репрезентативність природно-заповідного фонду на Львівщині та шляхи створення його оптимальної мережі// Праці Наук. т-ва ім. Шевченка. Екологічний збірник, т. VII. – Львів, 2001. – С. 210-221.
13. Стойко С., Шушняк В. Екологічне обґрунтування створення Надсянського регіонального ландшафтного парку: Рукопис. – Львів, 1997. – 60 с.
14. Целень Я.П. Природно-заповідний фонд Львівської області на території лісів державного значення ДЛГО "Львівліс"// Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 65-68.
15. Stoyko S., Tasenkevich L., Shushnyak V. Ekologiczna charakterystyka ukraińskiej części międzynarodowego rezerwatu biosfery "Karpaty Wschodnie"// Ekologiczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego Karpat Południowo-Wschodnich. Krosno, 1995. S. 56-62.

УДК 631.524+712.41

Доц. Л.С. Югличек – Хмельницький НУ

ІСТОРІЯ БОТАНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СХІДНІЙ ЧАСТИНІ МАЛОГО ПОЛІССЯ

Проаналізовано історію ботанічних досліджень на східній частині Малого Полісся.

Ключові слова: історія досліджень, східна частина Малого Полісся, флора, рослинність.

Doc. L.S. Yuglichek – Khmelnytskyi national university

The history of botanic investigation of eastern part of Male Polissia

It was a history aspect in learning of flora and vegetation of eastern part of Male Polissia.

Keywords: history of investigation, learning of vegetation, floristic studies, Male Polissia.

Найвужча ділянка Малого Полісся (біля м. Острога в районі річки Збитнянки) чітко розділяє його на дві частини – західну, в межах Львівської, Рівненської та Тернопільської областей, та східну, що включає північні райони Хмельниччини (Славутський, Ізяславський, Шепетівський, Полонський та м. Нетішин).

До кінця XVIII ст. східна частина Малого Полісся входила до складу Польщі, тому вивчалась польськими вченими. Назву "Мале Полісся" запропонував польський географ Г.О. Оссовський у 1867 р. [24]. Її вживали польські вчені Орміцький, Суйковський, Охотська, Борусевич, хоча і розуміли Мале Полісся в різних межах [55].

Перші ботанічні дослідження східної частини Малого Полісся мали флористичний характер. За їх результатами публікувались списки рослин. Наприкінці 30-х років XIX ст. в регіоні досліджень працював В. Тишецький [5, 6]. Він досліджував флору в околицях міст Острога та Полонного і передавав гербарні рослини та списки знайдених рослин О.С. Роговичу. Зокрема, перелік рослин, які В. Тишецький зібрав коло Полонного, включав 663 види рослин [56, 57]. Серед них такі рідкісні знахідки як *Daphne cneorum* L., *Phyteuma spicatum* L., *Rhododendron luteum* Sweet., *Symphytum cordatum* Waldst. et Kit ex Wild., *Crataegus laevigata* (Poir) DC, *Chimaphila umbellata* (L.) Barton., *Polemonium coeruleum* L., та ряд інших. О.С. Рогович опублікував "Обозрение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской", в якому навів ряд видів флори східної частини Малого Полісся, знайдених В. Тишецьким та власноручно [5, 38]. Відомі збори О.С. Роговича з села Миньківці Славутського р-ну [6]. Він перший вказав на місцезростання *Primula vulgaris* Huds. біля Шепетівки [42].

У 80–х роках цього ж століття біля Острога, Полонного та Славуті проводив флористичні дослідження І.Ф. Шмальгаузен (1886). Він виявив місцезростання біля Полонного ряду рідкісних видів, серед яких *Melittis sarmatica* L., *Astrantia major* L., *Salix myrtilloides* L., *Juncus squarrosus* L. [48].

Видатним дослідником флори та рослинності регіону був Й.К. Пачоський. У його працях вперше дається історія розвитку флори регіону [34, 55, 56]. У статті "Матеріали для флори Заславського и Ковельского уездовъ Волынской губернии" він пише про місцезростання *Artemisia austriaca* Jacq. біля Славуті [30]. У праці "Флора Полесья и прилежащих местностей (1897-1900)" Й.К. Пачоський узагальнює флористичні матеріали попередників (В. Тишецького, А.С. Роговича), наводить дані про місцезростання ряду видів [35, 57, 58]. У статті "Основные черты развития флоры Юго-Западной России" відзначає місцезростання *Rhododendron luteum* Sweet. біля Полонного, як найбільш південного пункту поширення виду і місця, де він пережив льодовикову добу [35]. П. Тутковський [40] та М. Куksін [23] вказують на місцезростання цього виду на північ від Шепетівки.

У праці А.І. Барбарича (1937) "Суходільні луки Правобережного Полісся" знаходимо деякі дані про суходільні луки регіону [2].

Продовжується фрагментарне вивчення флори регіону. С.С. Харкевич наводить дані про знаходження на Славутчині Є.Г. Бобровим *Trifolium lupi-*

naster L. [41], А.І. Барбарич (1953) – про місцезростання *Rhododendron luteum* біля Полонного [4]. Особлива увага приділялась природним островним місцезнаходженням *Picea abies* (Барбарич, 1953) [3] Поварніцин [36], Кондрастюк [22] та Слободян [39]).

У цей період розпочалися власне геоботанічні дослідження, які дали змогу здійснити природне районування території. Одні дослідники відносили Мале Полісся до Лісостепу, інші – до Полісся. П.М. Цись розглядав Мале Полісся у складі Лісостепу, встановив його межі, відділив Мале Полісся від районів лесових плато під назвою "внутрішня акумулятивна рівнина Верхнього Бугу і Стиру". Східну частину Малого Полісся він виділив у Славутську акумулятивну рівнину, яка з'єднується на заході з Бродівською рівниною через долину річки Збитнянки, а на сході – переходить в Житомирське Полісся [43]. Враховуючи особливості характеру ґрунтового покриву і його розподіл, Н.Б. Вернандер, М.М. Годлін, Г.І. Самбур, С.А. Скорина (1951) [14], Н.Б. Вернандер (1972) [16] відносили Волино-Подільську височину до зони Лісостепу, а територію східної частини Малого Полісся виділяли в Ізяславсько-Шепетівський передполіський район. Фізико-географічному районуванню Малого Полісся як території Лісостепу присвячені праці В.Г. Бондарчука (1959)[8]. К.І. Геренчук (1968) вважав Мале Полісся Західноукраїнською провінцією Лісостепової зони, зазначаючи, що ця територія – не типовий Лісостеп і віднесена до нього умовно [17]. До Лісостепу відносить Мале Полісся і Г.І. Дениsik (2001) [18]. Він вважає його закономірним явищем на межі контакту двох смуг – лісової і лісостепової, і вказує, що сучасні малополіські ландшафти, особливо у центральній та східній частинах все більше набувають ознак лісостепових. До Полісся відносять Мале Полісся фізико-географи В.Д. Ласкарев (1914) [24], Н.Б. Вернандер (1958)[15], А.М. Маринич (1963, 1993) [25, 26], Б.М. Муха (1989) [29].

У складі Полісся розглядають Мале Полісся і геоботаніки. Є.М. Брадiс (1957) [9] у системі геоботанічного районування відносила цю територію до Східноєвропейської провінції Поліської підпровінції, оскільки Мале Полісся подібне до Полісся рівнинністю території, значною її заболоченністю, великим поширенням пісків та дерново-підзолистих піщаних ґрунтів, наявністю еолових форм рельєфу, соснових та дубово-соснових лісів, материкових лук поліського типу. Стаття Є.М. Брадiс "Рослинність східної частини Малого Полісся та питання ботаніко-географічного районування західних областей УРСР" (1957) – єдиний узагальнюючий геоботанічний огляд території. У ній дано загальну характеристику Малого Полісся, визначено його межі, (які в основному збігаються з тими, що провів М.П. Цись) [43], розроблено схематичну карту. Тут вперше використано назву "східна частина Малого Полісся" і охарактеризовано її рослинність. Проте в цій праці Є.М. Брадiс описує переважно рослинний покрив західної частини Малого Полісся, до того ж рослинність за 46 років зазнала істотних змін. У цій статті, а також праці "О геоботаническом районировании северо-западных областей УССР" (1961) Є.М. Брадiс обґрунтувала необхідність виділення Малого Полісся у самостійний ботаніко-географічний район [10].

Пізніше (1977) під час проведення геоботанічного районування вона виділила Малополіський округ соснових та дубово-соснових лісів та евтрофних боліт [11]. Ю.Р. Шеляг-Сосонко та Г.С. Куковиця (1971) східну частину Малого Полісся виділяли у Східно-Малополіський район, в який включили територію Рівненщини та Хмельниччини [44]. Є.М. Брадіс розробила торфво-болотне районування, згідно з яким східна межа Малого Полісся проходить біля м. Острога (по с. Плужному), а досліджувана територія належить до двох торфво-болотних областей – Малого Полісся та Західного Полісся [12].

А.І. Барбарич характеризував ділянки мезотрофних боліт поблизу сіл Дертка і Дорогоща Плужнянського району та біля озера Святого Ізяславського районів. Він висловив припущення про те, що район внутрішньої акумулятивної рівнини Верхнього Бугу і Стиру з підрайоном Острозької прохідної низини є місцем збереження низки гляціальних реліктів на Україні [7]. Заплавні луки р. Горині вивчали Ю.Р. Шеляг-Сосонко та А.І. Кузьмичов [45], верхів'я р. Корчику – М.Н. Бувальцев [13], р. Вілії – Є.Я. Єлін, І.М. Григора, П.М. Поливяний [20].

У книзі "Природа Хмельницької області" Під ред. К.І. Геренчука (1980) узагальнено матеріали про геологію, геоморфологію, клімат, ґрунти, ландшафти, гідрологічну сітку та рослинність Хмельниччини, в тому числі її північної частини [37].

Місце Малого Полісся в рамках флористичного районування визначили Б.В. Заверуха (1985) [21] та Н.В. Мшанецька (1998) [278, 28]. Вони розглядали Мале Полісся у складі Центральноєвропейської флористичної провінції, Люблінсько-Волинсько-Подільської підпровінції, Південнополіського округу, Малополіського підокругу. Н.В. Мшанецька розробила флористичне районування Малого Полісся, згідно з яким виділяла три флористичних райони: Західномалополіський, Приподільський, Приполіський. Досліджувану територію вона відносила до складу східних частин Приполіського та Приподільського районів [28].

Новий поштовх ботанічним дослідженням східної частини Малого Полісся дали експедиції на чолі з Т.Л. Андрієнко (1997-1998 рр.). Їх результатом стало створення 6 нових природно-заповідних об'єктів. Серед них РЛП "Мальованка", заказники "Праліс", "Дорогоща", "Хутірський", пам'ятка природи "Три дуби", заповідне урочище "Вільшина". Знахідкам рідкісних видів присвячені праці Т.Л. Андрієнко, О.І. Прядко, О.Ю. Недоруба, В.М. Антосяк [1], Л.С. Юглічек [49,51], Л.С. Юглічек, О.О. Орлова [52].

Великий внесок у дослідження рослинного покриву 30-кілометрової зони Хмельницької АЕС (м. Нетішин) зробила експедиція, яку очолював Ю.В. Шеляг-Сосонко (червень-серпень, 1999 р.) [19, 46, 47]. Характер і закономірності розподілу рослинності східної частини Малого Полісся досліджувала Л.С. Юглічек [50]. Флористичній класифікації лісів присвячені праці Л.С. Юглічек та В.А. Онищенко [53, 54].

Незважаючи на значну кількість досліджень, проведених у східній частині Малого Полісся, для ботаніків залишається ще досить широке поле діяльності. Не досліджено склад флори даної території, актуальним є вивчення

адвентивних видів, змін рослинного покриву під впливом антропогенного тиску тощо.

Література

1. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І., Недоруб О.Ю., Антосяк В.М. Нові місцезнаходження *Carex bohemica* Schreb. в Україні// Укр. ботан. журн. – 1999, т. 56, № 2. – С. 160-162.
2. Барбарич А.І. Суходільні луки Правобережного Полісся// Геоботанічний збірник. – К.: Вид-во АН УРСР, 1937, № 1. – С. 131-164.
3. Барбарич А.І. Острівне поширення ялини на Українському Поліссі// Ботан. журн. АН УРСР, 1953, т. X, № 3. С. 52-55.
4. Барбарич А.І. Поширення рододендрона жовтого на Українському Поліссі та можливості господарського його використання// Ботан. журн. АН УРСР, 1953, т. IX, № 2. – С. 55-60.
5. Барбарич А.І. До історії ботанічних досліджень на Українському Поліссі// Укр. ботан. журн. – 1961, т.18, № 5. – С. 99-106.
6. Барбарич А.І. Панас Семенович Рогович (До 150-річчя з дня народження// Укр. ботан. журн. – 1963, т. 20, № 5. – С. 99-104.
7. Барбарич А.І. Фрагменти рослинності болота перехідного типу на межі Волинського Лісостепу і Малого Полісся УРСР// Укр. ботан. журн. – 1966, т.23, № 1. – С. 104-106.
8. Бондарчук В.Г. Геологія України. – К.: Вид-во АН УРСР. – 1959. – 832 с.
9. Брадис Є.М. Рослинність східної частини Малого Полісся та питання ботаніко – географічного районування західних областей УРСР// Укр. ботан. журн. – 1957, т. 14. – С. 3-13.
10. Брадис Е.М. О геоботаническом районировании северо-западных областей УССР// Труды научного совещания по природно-географическому районированию УССР. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1961. – С. 89-97.
11. Брадис Є.М., Андрієнко Т.Л. Поліська підпровінція// Геоботанічне районування Української РСР. – К.: Наук. думка, 1977. – С. 73-136.
12. Брадис Є.М., Кузьмичов А.І., Андрієнко Т.Л., Батячов Є.Б. Торфово-болотний фонд УРСР, його районування та використання. – К.: Наук. думка, 1973. – 163 с.
13. Бувальцев М.Н. Короткий геоботанічний огляд лучної рослинності заплави р. Корчику// Укр. ботан. журн. – 1974, т. 31, № 6. – С. 746-748.
14. Вернандер Н.Б., Годлин М.М., Самбур Г.И., Скорина С.А. Почвы УССР. – К.: Госсельхозиздат УССР, 1951. – 932 с.
15. Вернандер Н.Б. Почвы Полесья УССР и некоторые пути повышения их плодородия// Природные условия и ресурсы Полесья (Третья конф. по вопр. развития производительных сил Полесья УССР). – К.: Изд-во АН УССР. – 1958, вып. 1. – С. 25-34.
16. Вернандер Н.Б. Почвы// Украина и Молдавия. – М.: Наука, 1972. – С. 177-225.
17. Геренчук К.И. Малое Полесье// Физико-географическое районирование Украинской ССР. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – С. 165-173.
18. Денисик Г.І. Лісополе України. – Вінниця: Тезис, 2001. – 284 с.
19. Дідух Я.П., Устименко П.М., Плюта П.Г., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Коротченко І.А. Карта рослинності 30-кілометрової зони Хмельницької АЕС// Укр. ботан. журн. – 2001, т. 58, № 4. – С. 10-20.
20. Елин Е.Я., Григора И.М., Полювяный П.М. Растительность и почвы пойменных лугов Вилии// Науч. тр. акад. с.-х. наук, 1960, т. 11, вып. 2. – С. 101-109.
21. Заверуха Б.В. Флора Волино-Подолії та її генезис. – К.: Наук. думка, 1985. – 192 с.
22. Кондратюк Є.М. Дикоростучі хвойні України. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – 120 с.
23. Куксін М. Азалія понтіїська (*Asalea pontica* L.= *Rhododendron flavum* DON.) на Українському Поліссі// Труды сільськогосподарської ботаніки, 1929, т.2, вип. 2. С. 219-227.
24. Ласкарев В.Д. Геологические исследования в юго-западной России (17 лист общей геологической карты России). – 1914. – 540 с.
25. Маринич О.М. Українське Полісся: фізико-географічний нарис. – К.: Радянська школа, 1962. – 163 с.
26. Маринич А.М. Геоморфологія Южного Полесья. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1963. – 251 с.
27. Мшанецька Н.В. Аналіз флори Малого Полісся (Україна) (з використанням комп'ютерних баз даних): Автореф. дис... канд. біол. наук: 03.00.01/ Центр. бот. сад ім. М.М. Гришка – К.: Наука, 1995. – 24 с.

28. **Мшанецька Н.В.** Флористичне районування території Малого Полісся (Україна)// Наукові записки Тернопільського державного педун-ту ім. В. Гнатюка. Серія 4: Біологія, 1998, № 3. – С. 18-22.
29. **Муха Б.М.** Мале Полісся// Географічна енциклопедія України: Українська Радянська енциклопедія ім. М.П. Бажана. – К.: 1990, т.2. – С. 318-319.
30. **Пачоский И.К.** Основные черты развития флоры юго-западной России// Зап. Новороссийского Общества естествоиспытателей. – Приложение к Т.34. – Херсон, 1910. – 430 с.
31. **Пачоский И.К.** Матеріали для флоры Заславльського и Ковельського уездів Волинської губернії// Записки Киевского Общества естествоиспытателей. – 1888, т. IX, вып. 1,2. – С. 192-195.
32. **Пачоский И.К.** Флора Полесья и прилежащих местностей// Труды С.-Петербургского Общества естествоиспытателей. – 1897, т. 27, вып. 2. – С. 1-260.
33. **Пачоский И.К.** Флора Полесья и прилежащих местностей// Труды С.-Петербургского Общества естествоиспытателей. – 1899, т. 29, вып. 3. – С. 1-115.
34. **Пачоский И.К.** Флора Полесья и прилежащих местностей// Труды С.-Петербургского Общества естествоиспытателей. – 1900, т. 30, вып. 3. – С. 1-103.
35. **Пачоский И.К.** Основные черты развития флоры юго-западной России// Зап. Новороссийского Общества естествоиспытателей. – Приложение к Т.34. – Херсон, 1910. – 430 с.
36. **Поварніцин В.О.** Ліси Українського Полісся. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – С. 208.
37. **Природа** Хмельницької області/ Під ред. К.І. Геренчука. – К.: Вид-во Львів. ун-ту, 1980. – 152 с.
38. **Рогович А.С.** Обзор семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской// [Киевские] Универ. известия, 1869. – С. 308.
39. **Слободян М.П.** Матеріали до вивчення природного поширення ялини європейської на Українському Поліссі// Укр. ботан. журн. – 1962, т. XIX, № 4. – С. 79-82.
40. **Тутковський П.** Кавказька красуня азалія (*Azalia pontica*) на Україні, її минуле, сучасне та майбутнє// Наука на Україні. – Харків, 1992, № 4. – С. 143-150.
41. **Харкевич С.С.** О некоторых флористических находках в пределах Украинской ССР. – Ботан. журн. – 1952, т. IX, № 2. – С. 25-34.
42. **Флора УРСР:** В 10 т. – К.: АН УРСР. – 1957, т.8. – С. 391.
43. **Цысь П.М.** Схема геоморфологического районирования западных областей Украинской ССР. Наук. зап. Львів. держ. ун-ту ім. Івана Франка// Геогр.зб, 1951, вип. 1, т.18. – С. 11-62.
44. **Шеляг-Сосонко Ю.Р., Куковиця Г.С.** Геоботаническое районирование запада Украины// Ботан. журн. – 1971, т. 56, № 10. – С. 1388-1395.
45. **Шеляг-Сосонко Ю.Р., Кузьмичов А.І.** Заплавні луки р. Горині. – Укр. ботан. журн. – 1967, т. 24, № 3. – С. 74-79.
46. **Шеляг-Сосонко Ю.Р., Дідух Я.П., Устименко П.М., Коротченко І.А., Юглічек Л.С.** Лісова рослинність 30-кілометрової зони Хмельницької АЕС// Укр. ботан. журн. – 2000, т. 57, № 3. – С. 250-256.
47. **Шеляг-Сосонко Ю.Р., Устименко П.М., Дідух Я.П., Коротченко І.А.** Трав'яниста рослинність 30-кілометрової зони Хмельницької АЕС// Укр. ботан. журн. – 2000, т. 57, № 4. – С. 380-385.
48. **Шмальгаузен И.Ф.** Флора юго-западной России, т.е. губерний: Киевской, Волынской, Подольской, Полтавской, Черниговской и смежных местностей. Руководство для определения семенных и высших споровых растений. – Киев. – 1886. – 783 с.
49. **Юглічек Л.С.** Нові місцезнаходження рідкісних гігрофітних видів у східній частині Малого Полісся// Укр. ботан. журн. – 2001, т.58, № 1. – С. 40-47.
50. **Юглічек Л.С.** Нарис рослинності східної частини Малого Полісся// Наукові записки Тернопільського державного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія, 2002, № 2(17). – С. 31-36.
51. **Юглічек Л.С.** Центральноевропейські види східної частини Малого Полісся// Укр. ботан. журн, 2003, т. 60. – С. 41-47.
52. **Юглічек Л.С., Орлов О.О.** Поширення *Primula vulgaris* Huds. (Primulaceae vent.) на рівнинній частині України та її еколого-ценотичні особливості// Укр. ботан. журн. – 2000, т.38, № 2. – С. 173-178.
53. **Юглічек Л.С., Онищенко В.А.** Грабово-дубові ліси на межі Малого та Житомирського Полісся// Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Біологія. – 2003, вип. 169. – С. 151-161.

54. Юглічек Л.С., Онищенко В.А. Соснові та дубово-соснові ліси на межі Малого та Житомирського Полісся// Рослинність хвойних лісів України. Матеріали робочої наради (Київ, листопад, 2003 р.) – Київ: Фітосоціоцентр, 2003. – С. 233-243.

55. Borussiewicz A. Krainy geograficzne Wolynia Rocznik Wolynski, t. VIII Rowne, 1939. – С. 1-25.

56. Paczowski J. Przyczynek Do historyi badan flory kralowej// Pamietnik fizyograficzny – Warszawa: Druk Warszawskiego Towarzystwa Akcyjnego Artystyczno – Wydawniczego. – 1896, т. XIV. – С. 145-151.

57. Paczowski J. O Formacyach roslinnych// Pamietnik fizyograficzny – Warszawa: Druk Warszawskiego Towarzystwa Akcyjnego Artystyczno – Wydawniczego, 1900, т. XVI. – Dział III. Botanika i zoologia. – 31 s.

58. Paczowski J. O formacjach roslinnych i pochodzeniu flory Polesskiej// Pamietnik fizyograficzny – Warszawa: Druk Warszawskiego Towarzystwa Akcyjnego Artystyczno – Wydawniczego, 1900, т. XVI. – P. 3. – S. 3-156.

УДК 371

Dr. Ewa Fleszar – Uniwersytet Szczeciński
Pracownia Dydaktyki Biologii

ЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ПРИРОДНИЧИХ СТЕЖОК У ЛІСІВНИЧІЙ ОСВІТІ

Розкривається зміст і характер дидактичних стежок у лісівничій освіті.

Ключові слова: лісівнича наука, дидактика, біорізноманіття.

Dr. Ewa Fleszar – Uniwersytet Szczeciński
Pracownia Dydaktyki Biologii

Significance and Utilisation of Didactic Ecological Trial in Forestry Education

Content and peculiarities of didactic trials as well as their importance in forestry education have been described.

Keywords: forestry education, didactic trials, biodiversity.

Konferencja w RIO w 1992 roku zwana "Szczytem Ziemi" w swoim programie działań zawartym w Agendzie 21 uwzględniła walkę z niszczeniem lasów. Lasy są źródłem opału, drewna i innych dóbr. Odgrywają znaczącą rolę w ochronie wód i gleb, jak też w utrzymywaniu właściwego składu atmosfery. Służą w podtrzymywaniu bioróżnorodności. Przetrwanie lasów zależy od tego, czy będziemy je otaczać ochroną. Lasy są narażone w sposób ciągły na liczne zanieczyszczenia, a problem ich ochrony biologicznej i fizycznej pozostaje ciągle nierozwiązywalny w zadowalającym stopniu. Czynniki degradującymi środowisko naturalne człowieka, a w tym lasy, są przede wszystkim zanieczyszczenia pochodzące z powietrza atmosferycznego. (Fleszar 2000) Jest ono bowiem regularnie i skutecznie zatrutowane a co za tym idzie narażone na negatywne działania pyłów i gazów, które są nosicielami licznych związków chemicznych powodujących uszkodzenia organów asymilacyjnych drzew. Badania w tym zakresie prowadzone przez prof. B. Goneta wykazały, iż igły sosn mogą stanowić wskaźnik uszkodzeń lasów przez zanieczyszczenia chemiczne (spaliny samochodowe). Obserwuje się wtedy dwa efekty – zanik jonów manganu i pojawienie się in vitro słabego sygnału wolnego rodnika askorbylowego, jako wyrazu spadku (zużycia) witaminy C in vivo (reakcja obronna igieł na stres oksydacyjny) (Gonet 2000). Przez szkodliwe